

Marie Fiřtová: Studie k Josefu Navrátilovi. Umělec jako mnohostranný agens éry
biedermeieru

Vyjádření školitele k průběhu studia a k disertační práci předložené roku 2021 na Ústavu pro
dějiny umění FFUK

I. Hodnocení doktorského studia

Doktorské studium nastoupila Marie Fiřtová roku 2016 a už předtím uskutečnila víceletý pobyt v Mnichově, kde studovala na partnerském ústavu pro dějiny umění tamní univerzity. Úspěšně se zabývala barokním uměním, ale poté se rozhodla vrátit k umění 19. století v Čechách. Jde o badatelskou oblast, které se věnovala předtím s výslednou diplomovou prací o malíři Viktoru Olivovi, vydanou tiskem roku 2016 ještě pod rodným jménem doktorandky.

Povinnosti doktorského studia plnila s přehledem a podle plánu, případně s jednotlivým přesunem úkolu, zejména v souvislosti s její péčí o vlastní rodinu.

Vyzdvihnout je zapotřebí hlavně několik objevných studií, které doktorandka uveřejnila postupně na badatelských setkáních a v publikačních výstupech týkajících se aspektů činnosti Josefa Navrátila i dalších témat z umění 19. století v Čechách, a kromě toho také bádání k baroku. Šlo o dva články v časopise Umění, dva ve sbornících z výročních mezioborových symposií k české kultuře 19. století, o příspěvek v kolektivní monografii k historii a ikonografii umělectví a o příspěvek v monografii o historii Ústavu pro dějiny umění.

Spolu se svou kolegyní z VŠUP obdržela a řešila grant MŠMT zaměřený ke vztahům výtvarníků i architektů s rodinami průmyslníků, s dílčím publikačním výstupem v časopise Umění.

Ocenit je zapotřebí rovněž její účast na přednáškovém cyklu pro zahraniční studenty v programu Erasmus na FFUK.

Expertní přístup Marie Fiřtové k malířské tvorbě 19. století se neobyčejně rozvinul při jejím dlouhodobém pobytu v Galerii Kodl. Přesto se doktorandka při svém projektu k malíři Navrátilovi smysluplně rozhodla pokračovat v aktuálním směru bádání o kontextech osobností na umělecké scéně, který si předtím vyzkoušela ve zmíněné práci o Viktoru Olivovi.

Celkově vzato, doktorské studium Marie Fiřtové je zapotřebí hodnotit jako neobyčejně úspěšné, z hlediska stanovených součástí studia i souvisejících aktivit.

II. Zhodnocení disertační práce

Ke zpracování disertační práce přistoupila Marie Fiřtová s plným nasazením a pronikavým přístupem pro řešení jednotlivých agend osobnosti Josefa Navrátila. Propojila přitom nové pohledy na klíčové momenty jeho tvorby souvisící se širší dobovou problematikou. Tento přístup je metodologicky osvědčený v zahraničním i tuzemském bádání obecně a k umění 19. století jmenovitě. Autorka jej však jako první uplatnila u Josefa Navrátila.

Vyšla při tom z důkladné znalosti příslušné literatury i z vlastního výzkumu ve sbírkách umění i archivech.

Přehledně a účelně rozčleněná práce integrovala autorčiny předchozí dílčí výstupy k tématu, při jejich podstatném obohacení. A především je dále zasadila do působivého celku, který řeší spektrum otázek souvisejících s umělcem a jeho dobou. Přinesla tak nové poznatky k mentalitě a životnímu stylu středoevropského biedermeieru, ke kulturní pragensistice, k

dobové typologii umělecké tvorby, ke statusu umělectví i podnikání a organizačnímu aspektu uměleckých spolků.

Navrátilovo působení specifickým způsobem zaplňuje mezeru stanovenou v dobové úřední distinkci mezi akademickými malíři a tzv. malíři pokojů. Přitom práce Marie Firtové, z opačného úhlu pohledu vzato, posunuje chápání malířské tvorby Navrátila, oceňované dřívější umělekohistorickou literaturou vesměs coby projev tvorby ze soukromé záliby či samostatné umělcovy tvorby, ačkoliv řada z těchto artefaktů souvisí s hlavní činností Navrátila dekorátéra a jeho dílny.

Posuzovaná práce pojednává poprvé v úplnosti realizované práce i návrhy včetně zamýšlených projektů. Nadto ukazuje ambivalentní situaci, v níž předáci domácí umělecké komunity jako byl Navrátil a další se sice ocitali v napětí s tuzemskou administrativou umění, ale na druhé straně s nimi bylo počítáno i pro reprezentativní zakázky. Autorce se v ní podařilo vystihnout komplexitu Navrátilova působení nebývalým způsobem. Od jeho diplomatických schopností osvědčených v politice umění uvnitř i vně komunity umělců až po jeho invenci v programech výzdoby figurální i ornamentální výzdoby interiérů, opřené o restaurátorské know-how a rozvíjení technologie nástěnné malby.

Drobnou otázku bych měl k uvedení divadelních motivů v rámci malířského žánru Zimmerreisen. Divadelní tematika je dobově klíčová a Navrátilem ztvárněna vrcholně, je však otázkou, zda patří k Zimmerreisen v užším slova smyslu, jestliže jejich základní náplní byly krajinné scény vzatých ať už z končin prostorově či časově blízkých nebo vzdálených. Na zdokonaleném poznání tohoto malířského žánru má ovšem autorka plnou zásluhu.

Druhá moje poznámka se týká autorkou nakonec neuskutečněného průzkumu vídeňských archiválií. Toto dezideratum bylo ovšem způsobeno delší covidovou situací; zůstává beztak otázkou, nakolik by průzkum i přes důkladnou přípravu přinesl nějaké podstatné výsledky.

Zásadní připomínky k disertační práci tedy neshledávám; mé případné dotazy pro obhajobu posuzované práce se týkají dalších možností výzkumu Navrátilových kontaktů ve Vídni, jak ve vztahu ke dvoru, tak i k tamním spolkům umělců.

Předloženou práci z výše uvedených důvodů pokládám za neobyčejně přínosnou. A to nejen ve vztahu k působení Josefa Navrátila, nýbrž širěji – pro způsob řešení obdobné problematiky v meziprostoru dějepisu umění a historiografie kultury. Proto tuto disertační práci k obhajobě všele doporučuji a předběžně ji klasifikuji jako prospěšnou.

prof. PhDr. Roman Prahel
v Praze 18. 2. 2022